

ЄС ТА ЙОГО РЕГІОНИ: ХАРАКТЕРИСТИКА В КОНТЕКСТІ ПОШУКУ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Т. Kondratyuk,
Doctor of Public Administration

THE EU AND ITS REGIONS: THE DESCRIPTION IN THE CONTEXT OF FINDING WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF UKRAINIAN SOCIETY

Систематизовано й опрацьовано теоретико-методологічні засади дослідження інтеграції України з ЄС. Здійснено класифікацію суспільств ЄС на підставі застосування економічного критерію як головного. При характеристиці рівня життя виявлено, зокрема, такі тенденції, як стрімкий прогрес найбільшої країни ЄС Німеччини і великих, за нашою класифікацією, країн ЄС Швеції, Нідерландів, Румунії, поступ країн Балтії та субрегіону Центрально-Східної Європи. Сформульовано пропозиції щодо розгортання інтеграції України та ЄС на основі стратегічної співпраці з трьома субрегіонами Центральної та Східної Європи.

Theoretical and methodological bases for research of Ukraine's integration with EU are systemized and elaborated. Classification of the EU societies due to implementation of economic criterion as the main one is realized. While characterizing the level of life, such current trends as substantial progress of the biggest EU country Germany and large, under our classification, EU countries Sweden, the Netherlands, Romania and also of North-Eastern and Central-Eastern Europe sub-regions are revealed. Proposals on further development of integration between Ukraine and EU on the basis of strategic cooperation with three sub-regions of Central and Eastern Europe are formulated.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз (ЄС), інтеграція, суспільство, регіони та субрегіони ЄС, економічний розвиток, міжнародні відносини.

Key words: Ukraine, European Union (EU), integration, society, the EU regions and sub-regions, economic development, international relations.

ВСТУП

Незважаючи на розгортання глобалізації, всесвітній соціум у цілому та всі його регіональні складові частини і сьогодні залишаються, так би мовити, співтовариством суспільств. Цю статтю присвячено питанням ефективності суспільної життєдіяльності в тому розумінні, у якому вона характеризувалася в доповіді Римському клубові 1980 року "Дороговкази в майбутнє" визначного представника глобально-культурного Українського світу Б. Гаврилишина, що мала підзаголовок "До ефективніших суспільств" [1].

Слід спочатку сформулювати робоче визначення категорії суспільства, яка є однією з ключових у межах нашого дослідження, для чого синтезуємо узагальнюючі підходи двох провідних фахівців — американського вченого-соціолога Д. Е. Гантера [16, р. 269] і британського соціального теоретика Е. Гіденса [4, с. 668]. Отже, у нашому розумінні суспільство — це відносно значна за розміром група людей, що проживає на певній території, підпорядковується одній системі політичної влади (це важливе твердження обстоює, зокрема, Е. Гіденс), свідомо своєї чіткої ідентичності серед інших навколишніх груп, спроможна самостійно задовольняти переважну більшість своїх потреб, підтримує власну специфічну систему соціальної взаємодії в процесі зміни поколінь і має достатньо явно виражену внутрішню організацію.

Увагу буде зосереджено на соціально-економічних аспектах проблематики.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сукупність відповідних статистичних показників, що стосуються суспільних систем 28 держав-членів ЄС, а також України і Туреччини, відображена в таблиці 1 (будь ласка, дивіться нижче). Основним джерелом

інформації виступають найсвіжіший та інші англомовні довідники серії "Показники світового розвитку".

Згадаємо основні етапи становлення та розширення Європейського Союзу (англ. European Union), уточнюючи при цьому відповідну суспільно-географічну термінологію, тобто назви регіонів і субрегіонів Європи, якими будемо надалі оперувати. Крім іншого, певною мірою спиратимемося на класифікаційні розробки вітчизняних фахівців [6, с. 299—300] і на класифікацію, застосовану у фундаментальному британському виданні [1]. На офіційному сайті ЄС [19] у вступі до переліку країн-членів [12] початок міждержавної економічної інтеграції віднесено до 1951 року.

Водночас підкреслимо, що на тому ж сайті відлік членства 6 держав-засновників Союзу починається з 1 січня 1958 р.: саме тоді вступила в дію угода про створення Європейського Економічного Співтовариства (англ. European Economic Community), яке найчастіше вважається безпосереднім історичним попередником нинішнього Союзу. Організацію заснували п'ять континентальних країн Західної Європи — Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина (ФРН), Франція — та одна країна Південно-Західної Європи — Італія. Лише через півтора десятиліття, 1 січня 1973 р. вперше відбулося розширення Співтовариства, до якого приєдналися 3 держави Північно-Західної Європи: дві острівні — Ірландія і Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (яке іменуватимемо просто Сполученим Королівством) — й одна переважно континентальна — Данія. У наступному десятилітті до ЄС долучилися 3 країни Південної Європи — Греція (з 1 січня 1981 р.), Іспанія та Португалія (обидві з 1 січня 1986 р.). Проміжний підсумок залученню до інтеграційного угруповання держав історичного регіону Західної Європи було підбито в середині останнього десятиріччя минулого століття вход-

Таблиця 1. Показники соціально-економічного розвитку держав ЄС, Туреччини та України (за підсумками 2013 р., якщо не зазначено інше)

Країни	Населення, млн чол.	ВНД за ПКС, млрд міжнародних доларів	ВНД за ПКС на душу населення, міжнародних доларів	ВНД за ПКС на душу населення у 2003 р., міжнародних доларів	Рівень безробіття в складі сукупної робочої сили, %
1. Люксембург	0,5 (27)	31,4 (26)	57 830 (01)	55 500 (01)	6 (03)
2. Нідерланди	16,8 (08)	777,4 (07)	46 260 (02)	28 560 (06)	7 (04–08)
3. Швеція	9,6 (14)	443,3 (09)	46 170 (03)	26 710 (12)	8 (09–12)
4. Данія	5,6 (17)	254,3 (15)	45 300 (04)	31 050 (02)	7 (04–08)
5. Австрія	8,5 (15)	381,9 (10)	45 040 (05)	29 740 (04)	5 (01–02)
6. Німеччина	80,7 (01)	3 630,5 (01)	45 010 (06)	27 610 (09)	5 (01–02)
7. Бельгія	11,2 (09)	460,2 (08)	41 160 (07)	28 920 (05)	8 (09–12)
8. Фінляндія	5,4 (19)	216,8 (17)	39 860 (08)	27 460 (10)	8 (09–12)
9. Ірландія	4,6 (20)	178,7 (18)	38 870 (09)	30 910 (03)	13 (21–22)
10. Франція	65,9 (02)	2 517,8 (02)	38 180 (10)	27 640 (08)	10 (14–17)
11. Сполучене Королівство	64,1 (03)	2 433,9 (03)	37 970 (11)	27 690 (07)	8 (09–12)
12. Італія	60,2 (04)	2 121,5 (04)	35 220 (12)	26 830 (11)	12 (19–20)
13. Іспанія	46,6 (05)	1 532,1 (05)	32 870 (13)	22 150 (13)	27 (27–28)
14. Словенія	2,1 (23)	59,0 (23)	28 650 (14)	19 100 (16)	10 (14–17)
15. Кіпр	1,1 (26)	24,0 (27)	27 630 (15)	19 600 (15)	16 (24)
16. Португалія	10,5 (11)	284,4 (12)	27 190 (16)	17 710 (18)	17 (25)
17. Мальта	0,4 (28)	11,4 (28)	27 020 (17)	17 780 (17)	7 (04–08)
18. Чехія	10,5 (12)	283,6 (13)	26 970 (18)	15 600 (19)	7 (04–08)
19. Словаччина	5,4 (18)	140,6 (19)	25 970 (19)	13 440 (21)	14 (23)
20. Греція	11,0 (10)	283,0 (14)	25 660 (20)	19 900 (14)	27 (27–28)
21. Естонія	1,3 (25)	32,8 (25)	24 920 (21)	12 680 (22)	9 (13)
22. Литва	3,0 (22)	72,6 (22)	24 530 (22)	11 390 (23)	12 (19–20)
23. Польща	38,5 (06)	879,2 (06)	22 830 (23)	11 210 (24)	10 (14–17)
24. Угорщина	9,9 (13)	224,2 (16)	22 660 (24)	13 840 (20)	10 (14–17)
25. Латвія	2,0 (24)	45,3 (24)	22 510 (25)	10 210 (26)	11 (18)
26. Хорватія	4,3 (21)	88,6 (21)	20 810 (26)	10 610 (25)	18 (26)
27. Румунія	20,0 (07)	367,5 (11)	18 390 (27)	7 140 (28)	7 (04–08)
28. Болгарія	7,3 (16)	110,5 (20)	15 210 (28)	7 540 (27)	13 (21–22)
ДОВІДКОВО:					
– Туреччина	74,9 (02)	1 391,4 (06)	18 570 (27)	6 710 (29)	10 (14–18)
– Україна	45,5 (06)	407,8 (10)	8 970 (29)	5 430 (29)	8 (09–12)

Загальна примітка: Після значення певного показника в круглих дужках для держав-членів ЄС наведено місце в загальному рейтингу (щодо безробіття — так би мовити, у зворотному рейтингу), для Туреччини й України — у цьому ж рейтингу за припущення, якби відповідна країна входила до складу ЄС.

Джерела: [23, Р. 24–29, 48–56, 114–121]; [24, Р. 22–25, 40–41].

женням іще 3 континентальних країн: з 1 січня 1995 р. членами вже ЄС стали центральноєвропейська Австрія та північноєвропейські Фінляндія і Швеція.

У новому столітті до ЄС почали приєднуватися держави історичного регіону Східної Європи — колишні члени так званого соціалістичного табору. Найбільше за весь час існування поповнення складу інтеграційного угруповання відбулося 1 травня 2004 року. Тоді членами ЄС стали 10 держав: п'ять, що в минулому належали до числа "країн народної демократії", — Польща, Словаччина (колишня частина Чехословаччини), Словенія (колишня республіка СФРЮ), Угорщина, Чехія (колишня частина Чехословаччини), — три, що були республіками Радянського Союзу, а нині нерідко називаються країнами Балтії, — Естонія, Латвія, Литва, — і дві островні середземноморські країни, що після Другої світової війни входили до політико-економічного регіону Західної Європи, — Кіпр і Мальта. З 1 січня 2007 р. до організації приєдналися Болгарія та Румунія, нарешті, з 1 липня 2013 р. — також балканська Хорватія. Тепер до складу ЄС входять 28 суверенних держав.

Оскільки важливим елементом теоретико-методологічної бази нашого дослідження є політико-економічний підхід (що відбивається, зокрема, у постійному використанні категорії "політико-економічний регіон"), потрібно звернутися до такого поняття — назви наукової дисципліни, як політична економія. У світі послідовно розмежовують історичне та сьогоденне значення цього найменування. Вказується, що його носила економічна наука (англ. science of economics) на ранніх стадіях свого розвитку, протягом XIX століття. А тепер так означається соціальна чи

суспільна наука (англ. social science), що має справу з предметами політичних та економічних наук як єдиною, сполученою предметною царинною; тобто йдеться про дослідження взаємозв'язків між політичними та економічними процесами [8, р. 1358]. Відповідно в найпопулярнішій з академічних книжок, присвячених міжнародному бізнесу, у частині, де йдеться про внутрішні чинники на відміну від глобального торговельного й інвестиційного середовища, у розділі, який називається "Національні відмінності в політичній економії", характеризуються політичні, економічні та законодавчі системи, критерії, що визначають рівень економічного розвитку країни, різні типи країн і тому подібні аспекти [3, с. 67–115].

Доповнює ці уявлення звернення до поняття міжнародної політичної економії. Характеризуючи предметну сферу дисципліни, процитуємо передмову до 5-го видання фундаментальної однойменної книги Т. Оутлі: "Розуміння глобального господарства вимагає знання політики, так само як економіки. Оскільки глобалізація не є спонтанним економічним процесом; вона ґрунтується на політичних підвалинах. Держави дійшли широкого консенсусу щодо ключових принципів; ключові принципи зумовлюють розробку певних правил. Згідно із цими правилами утворюються міжнародні інститути — Світова Організація Торгівлі, Світовий Банк і Міжнародний Валютний Фонд. Ці міжнародні інститути своєю чергою сприяють політичному процесові, за допомогою якого знижують бар'єри в царині глобального обміну та створюють спільні правила регулювання інших елементів глобальної економіки. Ця політична система — підґрунтя процесу — забезпечує можливість суб'єктам господарювання розбудувати мережу міжнарод-

Таблиця 2. Поточні показники соціально-економічного розвитку держав ЄС, Туреччини та України (за підсумками 2015 р. — прогноз МВФ)

Країни	ВВП за ПКС на душу населення				Коефіцієнт Джині за 2012
	2013	2014	2015	приріст за 2014–2015, %	
1. Люксембург	90 298 (01)	92 049 (01)	93 174 (01)	3,19 (22)	34,8 (21)
2. Ірландія	46 441 (02)	49 195 (02)	51 119 (02)	11,64 (02)	32,5 (16)
3. Нідерланди	46 435 (03)	47 355 (03)	48 317 (03)	4,05 (21)	28,0 (09)
4. Австрія	45 789 (04)	46 420 (04)	47 031 (05)	2,71 (25)	30,5 (12)
5. Швеція	44 849 (05)	45 986 (05)	47 229 (04)	5,31 (17)	27,3 (06)
6. Німеччина	44 697 (06)	45 888 (06)	46 896 (06)	4,92 (18)	30,1 (11)
7. Данія	43 467 (07)	44 343 (07)	45 451 (07)	4,56 (19)	29,1 (10)
8. Бельгія	42 078 (08)	42 973 (08)	43 800 (08)	4,10 (20)	27,6 (07)
9. Франція	39 818 (10)	40 375 (09)	41 018 (09)	3,01 (23)	33,1 (18)
10. Фінляндія	40 011 (09)	40 347 (10)	40 838 (10)	2,07 (26)	27,1 (04)
11. Сполучене Королівство	38 225 (11)	39 511 (11)	40 676 (11)	6,41 (15)	32,6 (17)
12. Італія	35 284 (12)	35 486 (12)	35 811 (12)	1,49 (27)	35,2 (23)
13. Іспанія	32 681 (13)	33 711 (13)	34 899 (13)	6,79 (12)	35,9 (25)
14. Мальта	31 918 (14)	33 216 (14)	34 544 (14)	8,23 (06)	27,7 (08)
15. Кіпр	31 362 (15)	30 769 (15)	30 770 (16)	-1,89 (28)	34,3 (20)
16. Чехія	28 900 (16)	29 925 (16)	30 895 (15)	6,90 (11)	26,1 (03)
17. Словенія	28 512 (17)	29 658 (17)	30 508 (17)	7,00 (10)	25,6 (01)
18. Словаччина	27 150 (18)	28 175 (18)	29 210 (18)	7,59 (08)	26,1 (02)
19. Литва	25 779 (21)	27 051 (19)	28 210 (19)	9,43 (05)	35,2 (22)
20. Естонія	26 052 (20)	26 999 (20)	27 995 (20)	7,46 (09)	33,2 (19)
21. Португалія	26 188 (19)	26 975 (21)	27 624 (21)	5,48 (16)	36,0 (27)
22. Греція	25 132 (22)	25 859 (22)	26 773 (22)	6,53 (13)	36,7 (28)
23. Польща	23 926 (23)	25 105 (23)	26 210 (23)	9,55 (03)	32,4 (15)
24. Угорщина	23 645 (24)	24 942 (24)	25 895 (24)	9,52 (04)	30,6 (13)
25. Латвія	22 758 (25)	23 707 (25)	24 541 (25)	7,83 (07)	35,5 (24)
26. Хорватія	20 574 (26)	20 889 (26)	21 169 (26)	2,90 (24)	32,0 (14)
27. Румунія	17 674 (27)	19 712 (27)	20 526 (27)	16,14 (01)	27,3 (05)
28. Болгарія	17 222 (28)	17 860 (28)	18 327 (28)	6,42 (14)	36,0 (26)
ДОВІДКОВО:					
– Туреччина	18 994 (27)	19 610 (28)	20 188 (28)	6,29 (16)	40,2 (29)
– Україна	9 143 (29)	8 668 (29)	8 278 (29)	-9,46 (29)	24,7 (01)

Загальна примітка: Після значення певного показника в круглих дужках для держав-членів ЄС наведено місце в загальному рейтингу (що стосується коефіцієнта Джині — так би мовити, у зворотному рейтингу; Німеччина та Хорватія — за 2011 р., Мальта — за 2014 р.), для Туреччини й України — у цьому ж рейтингу за припущення, якби відповідна країна входила до складу ЄС.

Джерела: [13; 20].

них економічних зв'язків, яка являє собою господарський вимір глобалізації. Звідси випливає, що розуміння глобальної економіки вимагає політико-економічного підходу. Ми повинні досліджувати її політичні, так само як економічні, виміри". І далі, у главі 1, Т.Оутлі підсумовує: "Міжнародна політична економія (для позначення цієї дисципліни, крім повної назви, в англійській часто використовується аббревіатура "ІРЕ". — Авт.) вивчає, як політика впливає на розвиток глобальної економіки та як глобальна економіка зумовлює формування політики" [18]. З наведеного визначення зрозуміла специфіка підходу, який застосовуватиметься нами під час дослідження проблематики функціонування суспільних (соціальних) систем Європи та решти світу, їх ефективності. Відповідно для розгляду під цим кутом зору питань міжнародного бізнесу в книзі, що згадувалася в попередньому абзаці, з'являються розділи "Політична економія міжнародної торгівлі" [3, с. 206—241] і "Політична економія прямих іноземних інвестицій" [3, с. 272—299]. А в одній із найпопулярніших книжок, присвячених міжнародній економіці, у частині, де йдеться про політику міжнародної торгівлі, вміщується глава "Політекономія торговельної політики", у якій розглядаються аргументи на користь і проти вільної торгівлі та в контексті торговельної політики характеризуються розподіл доходу й галузеві міжнародні угоди [5, с. 245—284].

За результатами низки досліджень провідних вітчизняних фахівців і наших власних можемо стверджувати, що сьогодні ЄС включає три політико-економічні регіони, які своєю чергою об'єктивно поділяються на 10 субрегіонів, а саме:

— Західна Європа (11 країн), що охоплює такі субрегіони, як континентальна Західна Європа (4 держави: Бель-

гія, Люксембург, Нідерланди і Франція), острівна Західна Європа (2 держави: Ірландія і Сполучене Королівство), німецькомовна Центральна-Західна Європа (2 держави: Австрія і Німеччина), Північно-Західна Європа, або країни Скандинавії (3 держави: Данія, Фінляндія і Швеція);

— Південна Європа (8 країн), що охоплює такі субрегіони, як Південно-Західна Європа (3 держави: Іспанія, Італія і Португалія), Південно-Балканська Європа (3 держави: Греція, Словенія і Хорватія), острівне Середземномор'я (2 держави: Кіпр — фактично йдеться лише про його грецьку частину, хоча в табл. 1 узказане населення всього острова; у грецькій частині в 2014 р. проживали 858 тис. чоловік [12] — і Мальта);

— Центральна та Східна Європа (9 країн), що охоплює такі субрегіони, як Центральна-Східна Європа (4 держави: Польща, Словаччина, Угорщина і Чехія), Північно-Східна Європа, або країни Балтії (3 держави: Естонія, Латвія і Литва), Південно-Східна Європа (2 держави: Болгарія і Румунія).

До речі, тут і надалі в межах цієї статті використовуватимемо термін "країна" (англ. country) у вузькому розумінні, за яким він ототожнюється з поняттям "держави" (англ. state) [10].

Далі звернемося до масштабів поточної економічної діяльності населення держав-членів ЄС, Туреччини та України, виробництва товарів і послуг, одержання відповідних доходів і їх кінцевого споживання та використання. Нині для зіставлення вартісної оцінки фізичних обсягів виробництва при здійсненні порівнянь на рівні країн світу застосовують насамперед показник валового національного доходу (ВНД) [Country classification], який раніше іменувався валовим націо-

Таблиця 3. Деякі основні показники соціально-економічного розвитку десяти субрегіонів Європейського Союзу

Субрегіони	Населення, 2013 (млн чол.)	ВНД за ПКС (млрд міжнародних доларів)		ВНД за ПКС на душу населення (міжнародних доларів)	
		2003	2013	2003	2013
1. Центральньо-Західна Європа (німецькомовна)	>89 (03)	2 520 (02)	4 012 (22,4%)	27 800 (04)	45 000 (01)
2. Південно-Західна Європа	>117 (01)	2 641 (01)	3 938 (22,0%)	24 200 (05)	33 600 (05)
3. Континентальна Західна Європа	>94 (02)	2 440 (03)	3 787 (21,2%)	28 100 (01)	40 100 (03)
4. Острівна Західна Європа	<69 (04)	1 766 (04)	2 613 (14,6%)	27 900 (03)	38 000 (04)
5. Центральньо-Східна Європа	>64 (05)	799 (05)	1 528 (8,5%)	12 500 (08)	23 800 (09)
6. Північно-Західна Європа (Скандинавія)	<21 (07)	549 (06)	914 (5,1%)	28 000 (02)	44 400 (02)
7. Південно-Східна Європа	>27 (06)	214 (08)	478 (2,7%)	7 300 (10)	17 500 (10)
8. Південно-Балканська Європа	>17 (08)	305 (07)	431 (2,4%)	17 500 (07)	24 700 (07)
9. Північно-Східна Європа (країни Балтії)	>6 (09)	80 (09)	151 (0,8%)	11 100 (09)	23 900 (08)
10. Острівне Середземномор'я	>1 (10)	22 (10)	35 (0,2%)	19 000 (06)	27 200 (06)
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ у цілому	507	11 336	17 887	23 200	35 300
ДОВІДКОВО:					
– Туреччина	74,9 (04)	475 (07)	1 391 (06)	6 710 (11)	18 570 (10)
– Україна	45,5 (06)	262 (08)	408 (09)	5 430 (11)	8 970 (11)

Загальна примітка: Рейтинг вибудовано на основі ВНД за ПКС у 2013 р. Після значення певного показника в круглих дужках для субрегіонів ЄС наведено місце в загальному рейтингу (щодо ВНД за ПКС 2013 р. — частки субрегіонів у показнику для всього ЄС), для Туреччини й України — у цьому ж рейтингу за припущення, якби відповідна країна входила до складу ЄС і розглядалася як його окремих, одинадцятий, субрегіон.

Джерело: розраховано нами за наступними джерелами: [23, р. 24—29, 48—56, 114—121; 22, р. 22—25, 40—41, 48—55].

нальним продуктом (ВВП) [9], що підраховується за так званім паритетом купівельної спроможності (ПКС) національних валют.

Сутність ПКС, за формулюванням фахівців Світового банку, полягає в тому, що так званий "міжнародний долар" (надалі в цій статті термін вживатиметься без лапок, як і в табл. 1) — застосований інструмент вимірювання — має таку ж купівельну спроможність стосовно ВНД (або ВВП, про який див., напр.: [17]) певної країни, себто сукупності товарів і послуг, що цією країною виробляються, яку долар США має в межах США [23]. Починаючи з 2013 року, відомості щодо ВНД за ПКС не можна прямо порівнювати з такими даними, взятими з джерел попередніх років. Адже в межах Програми міжнародних порівнянь (International Comparison Program, ICP) здійснено перехід до нової методичної бази підрахунку цього показника [23, р. 29—30], що призвело не лише до підсумкового уточнення, але й до деякого збільшення його, сказати б, обчислювальних розмірів.

У цьому контексті на практиці взаємно замінованим із ВНД вважається показник валового внутрішнього продукту (ВВП). Але з точки зору економічного змісту між двома показниками є суттєва різниця [15; 21]. Її можна узагальнено сформулювати наступним чином: ВВП відображає вартість кінцевого продукту, що виробляється за якийсь період (при здійсненні міжнародних порівнянь це звичайно рік) у межах певної країни, а ВНД представляє цю вартість як сукупність факторних (ідеється про так звані фактори виробництва, з-поміж яких основними є три: праця, капітал, земля) доходів усіх фізичних осіб, що є громадянами даної держави, і юридичних осіб та інших організацій — суб'єктів господарювання, утворених громадянами всередині країни та за кордоном.

Метою підрахунку ВНД є не лише оцінка обсягів виробництва в межах держави, яка здійснюється за допомогою ВВП, але й "коригування" підсумкового показника з огляду на "цінність громадян держави" [14]. Іншими словами, вартісні обсяги товарів і послуг, що вироблені,

відображаються через усі доходи, які акумулюються та використовуються протягом певного періоду в "країні походження" факторів виробництва. Роль міжнародного обміну факторами виробництва в умовах глобалізації та регіональної інтеграції різко підвищується, тому під час нашого дослідження будемо звертатися в першу чергу до показника ВНД. Але за допомогою ВВП оперативніше відображається поточний розвиток виробництва товарів і послуг у межах окремих країн. Тому до цього показника будемо звертатися, сказати б, у другу чергу (табл. 2).

Довершуючи створення інформаційної бази дослідження, систематизуємо показники, які стосуються вже не окремих країн, а субрегіонів ЄС (табл. 3). Підкреслимо, що ступінь точності підрахунків у цьому випадку є дещо нижчим.

Переходимо до характеристики країн ЄС, яку в межах цієї статті надаватимемо, спираючись у першу чергу на відомості з таблиці 1 і 2. Ми згодні з тим, що розмір суспільства як людської спільноти може визначатися за показником чисельності населення. Скористаємося класифікацією, згідно з якою всі країни світу за чисельністю населення у 2013 р. поділяються на три групи: держави великого розміру (таких у світі було 37 — із населенням більше 35 млн чоловік), держави середнього розміру (80 із населенням від 5 до 33 млн) і малі держави (78 із населенням менше 5 млн) [7]. Що стосується ЄС, то його членами наразі є 6 країн великого розміру (Німеччина, Франція, Сполучене Королівство, Італія, Іспанія, Польща), 13 країн середнього розміру (Румунія, Нідерланди, Бельгія, Греція, Португалія, Чехія, Угорщина, Швеція, Австрія, Болгарія, Данія, Словаччина, Фінляндія), 9 малих держав (Ірландія, Хорватія, Литва, Словенія, Латвія, Естонія, Кіпр, Люксембург, Мальта).

Але, аналізуючи стан речей в окремих країнах саме інтеграційного угруповання, що розглядається, передусім пропонуємо здійснювати класифікацію суспільств ЄС за розміром на підставі економічного критерію — ВНД за ПКС (див. табл. 1), а не чисельності населення,

про що згадувалося в попередньому абзаці, в контексті класифікації за розміром держав усього світу та його (мега)регіонів. Це відображає цивілізаційну специфіку Європи, яка історично протягом кількох останніх століть концентрує увагу на здобутках саме господарського розвитку і досягла в цій царині досить вагомих успіхів.

Якщо використовувати згаданий економічний критерій, усі суспільства ЄС за підсумками 2013 р. можна поділити на чотири групи. Звернувшись до вказаного вище джерела, побачимо, що за демографічним критерієм жодна держава-член інтеграційного угруповання не ввійшла до "клубу" найбільших країн світу з населенням, яке перевищувало б 100 млн осіб. Висуваючи ж на перший план масштаби господарської діяльності, маємо підстави виділити групу з 5 найбільших країн ЄС, у яких ВНД за ПКС перевищує 1 000 млрд міжнародних доларів (фактично в Іспанії, яка була п'ятою, він склав більш ніж 1 500 млрд, проте планку встановлено, так би мовити, на перспективу).

6 суспільств входять до групи країн великого розміру. Якщо лідерство Польщі (38,5 млн осіб) нікого не повинно здивувати, то варто підкреслити, що ВНД за ПКС значно більш економічно розвинених Нідерландів, що водночас мають удвічі менше населення (16,8 млн), був меншим лише на 13,1%. Також у цій групі бачимо не лише двадцятимільйонну Румунію (до речі, у самому низу), Бельгію (більше 11 млн) і Швецію (близько 10 млн), але й Австрію, де чисельність населення істотно менша (8,5 млн осіб).

Групу країн середнього розміру складають 9 суспільств. Причому перебування нагорі з майже однаковим показником держав, що мають відносно велике населення, — Португалії, Чехії (по 10,5 млн осіб) та одинадцятимільйонної Греції, — знову-таки не дивує. А ось те, що високорозвинена Данія (5,6 млн осіб) обійшла десятимільйонну Угорщину і високорозвинені Фінляндія (5,4 млн) з малою за демографічним критерієм Ірландією (4,6 млн) набагато випередили не тільки Словаччину (5,4 млн), але й Болгарію (7,3 млн), є показовим. Нарешті, 8 суспільств із ВНД за ПКС, меншим від 100 млрд, утворюють групу малих країн ЄС.

Характеристику субрегіонів ЄС почнемо з оцінки рівня життя, основним узагальнюючим показником якого є ВНД за ПКС на душу населення. Рейтинг за цим показником у 2013 р. (табл. 3) виглядав таким:

1. Центральна-Західна Європа — 45 000 міжнародних доларів.
2. Північно-Західна Європа — 44 400 міжнародних доларів.
3. Континентальна Західна Європа — 40 100 міжнародних доларів.
4. Острівна Західна Європа — 38 000 міжнародних доларів.
5. Південно-Західна Європа — 33 600 міжнародних доларів.
6. Острівне Середземномор'я — 27 200 міжнародних доларів.
7. Південно-Балканська Європа — 24 700 міжнародних доларів.
8. Північно-Східна Європа — 23 900 міжнародних доларів.
9. Центральна-Східна Європа — 23 800 міжнародних доларів.
10. Південно-Східна Європа — 17 500 міжнародних доларів.

А загалом по ЄС, як бачимо, ВНД за ПКС на душу населення у 2013 р. склав близько 35 300 міжнародних доларів. Подібно до ситуації напередодні "великого розширення" 2004 р., ідеальним є розподіл за регіонами: лідирують чотири субрегіони Західної Європи, за ними йдуть три субрегіони Південної Європи і замикають рейтинг три субрегіони Центральної та Східної Європи. Але всередині регіональних груп сталися істотні зміни.

Центральна-Західна Європа, яка за підсумками 2003 р. замикала чільну четвірку, тепер стала лідером рейтин-

гу. Це пов'язано з питомим прогресом європейської "наддержави" — Німеччини: у 2003 р. вона серед 28 країн, які сьогодні складають ЄС, за показником, що розглядається, займала тільки 9-те місце, але протягом наступного десятиліття піднялася трьома сходинками вище. І ВНД за ПКС на душу населення Нідерландів, які у 2013 р. займали другу сходинку (малесенький Люксембург і тоді, й тепер знаходиться в далекому відриві) перевищував німецький лише на 2,8%. А десятиліттям раніше цей показник у другій державі рейтингу (це була Данія) перевищував німецький аж на 12,5%! Соціально-економічне лідерство субрегіону, що охоплює дві німецькомовні країни, підтверджується, скажімо, і таким важливим показником, як рівень безробіття в складі сукупної робочої сили: і в Австрії, і в Німеччині за підсумками 2013 р. він був найнижчим серед держав ЄС, становлячи 5% в обох випадках.

Ще корисно тут і надалі звертатися до такого показника, як коефіцієнт Джині, що відбиває розподіл у суспільстві доходів після сплати податків і здійснення трансфертів. Цей індекс відображає втілення в суспільно-господарському житті й поточній соціально-економічній політиці таких історично чи не найважливіших для Європи цінностей, як рівність і справедливість. Показник коливається в проміжку від 0 до 100; чим він менший, тим більш рівномірно розподіляються доходи населення. Згідно з даними Світового банку за 2012 р. [13] рівно три чверті держав ЄС — 21 з 28 — знаходилися в двох масових категоріях країн, де коефіцієнт Джині був найближчим до "ідеального розподілу доходів", найнижчим (тобто склав від 25 до 30 або від 30 до 35 одиниць), а решта членів інтеграційного угруповання перебували в нижній частині наступної групи. Що стосується Німеччини (30,1) й Австрії (30,5), то в першій індекс був трохи меншим від середньої для ЄС у цілому величини, а в останній його значення із цією величиною практично співпадало.

Друге місце в царині рівня життя за собою зберігає Північно-Західна Європа. Але відрив Скандинавського субрегіону від третьої й четвертої позиції істотно збільшився: у 2003 р. його ВНД за ПКС на душу населення перевищував два інших на 0,4% і 0,7%, а у 2013 р. — вже на 10,7% і 16,8% відповідно. Однією з причин є швидкий прогрес найбільшої країни Північно-Західної Європи — Швеції (її населення у 2013 р. склало 9,6 млн чол., порівняно з 5,6 млн в Данії та 5,4 млн у Фінляндії): вона піднялась аж на дев'ять сходинок — з 12-го на 3-тє місце! Безробіття в усіх країнах Скандинавії знаходилося на пристойному рівні 7—8% від сукупної робочої сили. За величиною коефіцієнта Джині всі його держави — Фінляндія (27,1), Швеція (27,3) та Данія (29,1) — входили до найнижчої з-поміж масових категорій, тобто в них забезпечувалося підтримання соціально-економічної рівності й справедливості.

На дві позиції вниз протягом десятиліття, що розглядається, було посунуто колишнього лідера за рівнем життя — континентальну Західну Європу. Це спричинено спуском на дві сходинки як однієї з великих за вимірами ЄС країн — Бельгії (її населення у 2013 р. становило 11,2 млн чол.), що, втім, продовжує займати в рейтингу досить почесну 7-му позицію, так і Франції, що входить до числа найбільших країн інтеграційного угруповання, за населенням (65,9 млн) поступаючись лише Німеччині (80,7 млн). Не змогла зарадити навіть істотна позитивна динаміка іншої великої держави ЄС і субрегіону — Нідерландів (16,8 млн), які за цей час піднялися на чотири сходинки вгору.

Цікаво, що загальну господарську ситуацію досить точно відображав коефіцієнт Джині: до найнижчої масової категорії країн входили Бельгія (27,6) та Нідерланди (28,0), значно гіршим (33,1) цей показник був у Франції. (Люксембург за індексом Джині (34,8) взагалі замикав другу групу, але надто істотна специфіка господарського розвитку, зумовлена, зокрема, дуже малою чисельністю населення, не дозволяє робити із цього факту далекосяжні висновки.) У Франції також ледь не

найгірша серед держав регіону Західної Європи ситуація з безробіттям: воно там сягає 10 % від сукупної робочої сили.

Більш кепські справи щодо безробіття лише в малій острівній країні регіону — Ірландії (4,6 млн чол.), де цей показник у 2013 р. склав 13 %. Також вона спустилась аж на шість сходинку у рейтингу, що відображає ВНД за ПКС на душу населення. Майже настільки ж поганою була економічна динаміка ще однієї з найбільших держав ЄС — Сполученого Королівства: спуск на чотири сходинки. У результаті субрегіон острівної Західної Європи за рівнем життя посунувся з 3-ої на 4-ту позицію. Знову спостерігаємо певний зв'язок із коефіцієнтом Джині, принаймні кореляційний: за цим показником Ірландія (32,5) та Сполучене Королівство (32,6) займали сусідні 16-те й 17-те місця у "зворотному рейтингу", знаходячись у самісній середині другої низи, тобто більш віддаленої від "ідеального розподілу доходів населення", ніж перша, найнижча, групи країн ЄС.

Щоправда, протягом 2014—2015 рр. в Ірландії фізичні обсяги внутрішнього виробництва товарів і послуг зростали дуже високими темпами: ВВП за ПКС у розрахунку на душу населення тут збільшився аж на 11,64 %, що являє собою другий результат для всього ЄС. А Сполучене Королівство за цим показником — 6,41 % — серед високорозвинених за вимірами ЄС країн (тих, у яких ВНД за ПКС на душу населення 2013 р. був більшим від 32 000 міжнародних доларів) поступалося лише Іспанії, де приріст ВВП за ПКС на душу населення протягом двох останніх років, як прогнозується, сягне 6,79 %.

Що стосується Південної Європи в цілому, то послідовність розташування її субрегіонів у рейтингу рівня життя за десятиліття, яке розглядається, залишилася незмінною. Але ця обставина не повинна маскувати факт економічного занепаду держави-старожила ЄС (нагадаємо: вона є членом інтеграційного угруповання з 1981 р.) — Греції, що спустилась на шість сходинку: із середньої 14-ої на 20-ту. Причому динаміка була дуже нерівномірною: грецький ВНД за ПКС на душу населення спочатку зріс із 19 900 у 2003 р. аж до 32 520 міжнародних доларів (причому ще тих, значно більш вагомих, ніж нинішні!) у 2007 р. [6, с. 32], а пізніше впав до 25 660 міжнародних доларів у 2013 р.

Додамо: якщо розрив між останнім субрегіоном Західної та найвищим у рейтингу субрегіоном Південної Європи зберігся практично на колишньому рівні, то розрив між останнім субрегіоном Південної та найвищим субрегіоном Центральної та Східної Європи, який у 2003 р. становив 40 %, тепер майже нівелювався, склавши у 2013 р. лише 3,3 %. До того ж саме в країнах Південної Європи найважча ситуація з безробіттям. За його рівнем у складі сукупної робочої сили за підсумками 2013 р. вони займали останні п'ять місць у, скажіть, антирейтингу держав ЄС: цей показник становив в Іспанії та Греції — по 27 % (!!!), у Хорватії — 18 %, у Португалії — 17 %, на Кіпрі — 16 %. Далі з 13 % йшли згадана вище Ірландія та Болгарія, а з 12 % — Італія, найбільша країна Південної Європи та одна з найбільших держав усього ЄС, пару якій складала Литва.

Вже не дивує те, що країни цього регіону переважали в найбільш далекій від ідеалу групі за коефіцієнтом Джині: її "очолювала з кінця" Греція (36,7), за якою розташовувалися Португалія (36,0), Іспанія (35,9), Італія (35,2). Для останньої спостерігався ледь не найменший серед країн ЄС приріст ВВП за ПКС на душу населення у 2014—2015 рр.: він склав 1,49 %. Гіршою є ситуація лише на Кіпрі (індекс Джині — 34,3), де ВВП за ПКС на душу населення у 2014—2015 рр. взагалі впав на 1,89 %, зовсім трохи кращою — в економічно середньо розвиненій Хорватії (де індекс Джині також є доволі високим, сягнувши позначки 32,0); у рейтингу за приростом виробництва на душу населення в середині поточного десятиліття вона займала п'яту з кінця позицію, на цьому дворічному відтинку випередивши з 2,90 % тільки високорозвинені Австрію (2,71 %) й Фінляндію (2,07 %). Навпаки, у Словенії, що мала найліпший коефіцієнт

Джині (25,6) з-поміж усіх країн ЄС, спостерігався душовий приріст ВВП за ПКС на 7,00 %, у Мальті з також добрим індексом Джині (27,7) — на 8,23 %.

А ось у регіоні Центральної та Східної Європи ситуація з рівнем життя та, відповідно, послідовність розташування двох лідируючих субрегіонів змінилися. У 2003 р. показник ВНД за ПКС на душу населення Центрально-Східної Європи перевищував такий для Північно-Східної Європи на 12,6 %. У 2013-му ж році за цим показником субрегіон, що охоплює країни Балтії, не лише наздогнав свого конкурента, але й, наскільки можна судити, трохи (на 0,4 %) його випередив. Як пам'ятаємо, держави цих двох субрегіонів стали членами ЄС одночасно. Звідси випливає, що в цілому Північно-Східна Європа скористалася за десятиліття членства в ЄС краще, ніж Центрально-Східна. Але вирішальною мірою це зумовила негативна динаміка економічного розвитку Угорщини, яка скотилася вниз аж на чотири позиції.

Однак у середині поточного десятиліття досить потужна позитивна динаміка господарського розвитку спостерігається по всіх країнах регіону. Для наочності складемо окремих регіональний рейтинг, використавши як утворюючий його показник приросту ВВП за ПКС на душу населення у 2014—2015 рр. (у круглих дужках вказується місце в рейтингу за цим показником по ЄС у цілому):

1. Румунія (1) — 16,14 %.
2. Польща (3) — 9,55 %.
3. Угорщина (4) — 9,52 %.
4. Литва (5) — 9,43 %.
5. Латвія (7) — 7,83 %.
6. Словаччина (8) — 7,59 %.
7. Естонія (9) — 7,46 %.
8. Чехія (11) — 6,90 %.
9. Болгарія (14) — 6,42 %.

Достатньо потужний кореляційний зв'язок коефіцієнта Джині з довгостроковими (за десятиліття) результатами економічного розвитку спостерігається в межах субрегіону Центрально-Західної Європи, причому посилюється з підвищенням рівня життя. Найменший цей індекс — у Словаччині (слабким місцем якої є високий рівень безробіття, що у 2013 р. склав 14 % від сукупної робочої сили) та Чехії (по 26,1), які наразі є незаперечними лідерами регіону в згаданій царині. Істотно вищий він в Угорщині (30,6) й Польщі (32,4). Можна висунути гіпотезу, що Польщі задля підкорення нових соціально-економічних висот слід докласти спеціальні зусилля стосовно поліпшення коефіцієнта Джині. Те ж стосується пострадянських країн Балтії, де цей показник помітно більший: Естонії (33,2) й особливо Литви (35,2) та Латвії (35,5). Дошкуляє цим державам і безробіття, рівень якого за 2013 р. сягнув у Литві, як пам'ятаємо, 12 %, у Латвії — 11 %, у найменшій з країн Північно-Східної Європи (населення становить лише 1,3 млн осіб) Естонії — 9 %.

Субрегіон Південно-Східної Європи в царині життєвого рівня досить помітно скоротив своє відставання від того, за яким безпосередньо слідує. ВНД за ПКС на душу населення останнього був у 2003 р. більшим на 52,1 %, у 2013 р. — вже "тільки" на 36,0 %. При цьому Болгарія та Румунія помінялися місцями: у середині минулого десятиліття болгарський ВНД за ПКС на душу населення був більшим від румунського на 5,6 %, у середині нинішнього цей показник для Румунії перевищував суїдський значно істотніше — на 20,9 %. Причому, оскільки Румунія в середині поточного десятиліття є незаперечним лідером ЄС у частині економічного зростання, а Болгарія в цій частині демонструє досить скромні результати, згаданий розрив напевно збільшуватиметься. До речі, на прикладі країн субрегіону підтверджується гіпотеза стосовно потужного зв'язку між ефективністю процесів господарського розвитку суспільства та величиною коефіцієнта Джині: цей показник у Румунії (27,3) є одним із найкращих для всього ЄС, у Болгарії (36,0) — одним із найгірших. Протилежна й ситуація з безробіттям: у Румунії за 2013 р. його рівень у складі сукупної

робочої сили сягав лише помірних 7 %, а в Болгарії був майже вдвічі вищим, становлячи загрозливі 13 %.

Рівень життя в окремих субрегіонах є важливим чинником для визначення особливостей економічної співпраці. Наприклад, там, де він вищий, за інших рівних умов відкриваються кращі перспективи для експорту товарів вищих цінних категорій. Навпаки, субрегіони з відносно меншим ВНД за ПКС на душу населення приваблюють з точки зору проникнення на їх ринки товарів нижчого, так би мовити, більш демократичного цінного рівня. У будь-якому випадку, відомості з проаналізованого рейтингу слід ретельно враховувати, створюючи національну стратегію завоювання ринків ЄС. Зрозуміло, разом з іншими ключовими фактами соціально-економічного життя мегарегіону.

Зокрема, беручи до уваги всебічність і глибину господарської інтеграції, об'єднану Європу в цілому доречно розглядати як аналог національної економіки. При цьому з'ясовується, що ЄС є найбільшим глобальним суб'єктом виробництва товарів і послуг. У 2013 р. сукупний ВНД за ПКС Європейського Союзу сягнув 17 887 млрд міжнародних доларів. Зазначимо, що друге місце за цим показником серед, сказати б, індивідуальних суб'єктів глобального господарювання займали США (16 992 млрд міжнародних доларів), третє — Китай (16 085 млрд міжнародних доларів), четверте — Індія (6 700 млрд міжнародних доларів), п'яте — Японія (4 782 млрд міжнародних доларів), шосте — РФ (3 485 млрд міжнародних доларів), сьоме — Бразилія (2 956 млрд міжнародних доларів). Як бачимо, достатньо близькими й у цьому сенсі порівнянними фізичні обсяги виробництва товарів і послуг ЄС були лише з такими в США та Китаї, перевищуючи їх на 5,3 % і на 11,2 % відповідно. Інші провідні суб'єкти глобального господарювання в цьому відношенні трійці лідерів гідної конкуренції не складала й найближчим часом не складатимуть.

Водночас не можна ні на мить забувати, що ЄС утворюють 28 суверенних держав. Про їх внесок та особливості йтиметься в наступних статтях циклу. А що завершено, відобразивши питому вагу у виробництві товарів і послуг, яку мають окремі субрегіони ЄС. Для трьох із них вона перевищує одну п'яту загального показника: це, у низхідному порядку, німецькомовна Західна Європа, значно менш економічно розвинута, але найбільш населена з-поміж субрегіонів ЄС Південно-Західна Європа та континентальна Західна Європа. У сукупності трійка субрегіонів-лідерів забезпечує близько двох третин загального обсягу виробництва товарів і послуг у ЄС, а з урахуванням острівної Західної Європи — більше чотирьох п'ятих.

Утім, враховуючи специфіку історико-культурного розвитку та параметри рівня життя, найбільш природним і перспективним партнером у розвитку інтеграційної співпраці для України, принаймні на перших етапах, виглядає регіон Центральної та Східної Європи. Між іншим, не слід применшувати його успіхи в господарській царині. Скажімо, сукупна частка країн регіону в загальному обсязі виробництва товарів і послуг ЄС за період, що розглядається, збільшилася з менш ніж однієї десятої (9,6 %) майже до однієї восьмої (12,0 %). Причому за десятиліття з 2003 до 2013 р. зросла питома вага всіх субрегіонів Сходу ЄС: і країн Балтії (з 0,7 до 0,8 %), і Румунії з Болгарією (з 1,9 до 2,7 %), і, особливо, Центрально-Східної Європи (з 7,0 до 8,5 %)! Ці три субрегіони фактично перебрали на себе частки Південно-Західної Європи (яка за вказаний період зменшилася на 1,3 %), острівної (що знизилася рівно на 1 %) та континентальної (яка зменшилася на 0,3 %) Західної Європи. До східноєвропейського економічного поступу тепер отримала шанс долучитися й Україна.

ВИСНОВКИ

У статті систематизовано теоретико-методологічні засади дослідження питань інтеграції України з ЄС, ядро яких складають: соціологічна теорія суспільств; міждисциплінарна концепція ефективності функціонуван-

ня суспільств; історія Європи; суспільна географія; політична економія як наукова дисципліна, що вивчає взаємозв'язки між політичними та економічними процесами; міжнародна політична економія.

У межах трьох регіонів ЄС виділені 10 субрегіонів як відносно самостійні суб'єкти розвитку та одиниці аналізу: континентальна Західна Європа (4 держави); острівна Західна Європа (2 держави); німецькомовна Центрально-Західна Європа (2 держави); Північно-Західна Європа, або країни Скандинавії (3 держави); Південно-Західна Європа (3 держави); Південно-Балканська Європа (3 держави); острівне Середземномор'я (2 держави); Центрально-Східна Європа (4 держави); Північно-Східна Європа, або країни Балтії (3 держави); Південно-Східна Європа (2 держави).

Опрацьовано економіко-статистичний інструментарій дослідження, що передбачає використання таких показників: чисельність населення, ВНД за ПКС, ВНД за ПКС на душу населення, ВВП за ПКС на душу населення та його приріст, коефіцієнт Джині, рівень безробіття в складі сукупної робочої сили.

Обґрунтовано наукову правомірність застосування економічного критерію класифікації суспільств ЄС як головного, завдяки чому виокремлено чотири їх групи, у межах яких держави перелічені за низхідним рейтингом: 5 найбільших країн (Німеччина, Франція, Сполучене Королівство, Італія, Іспанія); 6 країн великого розміру (Польща, Нідерланди, Бельгія, Швеція, Австрія, Румунія); 9 країн середнього розміру (Португалія, Чехія, Греція, Данія, Угорщина, Фінляндія, Ірландія, Словаччина, Болгарія); 8 малих країн (Хорватія, Литва, Словенія, Латвія, Естонія, Люксембург, Кіпр, Мальта).

Що стосується рівня життя, то із середини минулого десятиліття до цього часу найважливішими тенденціями, які істотно вплинули на стан справ у ЄС, були досить стрімкий прогрес найбільшої країни ЄС Німеччини (а завдяки цьому — субрегіону Центрально-Західної Європи в цілому), таких великих країн, як Швеція (завдяки в першу чергу їй — і Скандинавського субрегіону в цілому), Нідерланди й Румунія, поступ країн Балтії та субрегіону Центрально-Східної Європи. Так само істотно за впливом, але негативну динаміку продемонстрували одна з найбільших країн ЄС Франція та велика за розміром Бельгія (через що — і континентальна Західна Європа в цілому), одна з найбільших країн ЄС Сполучене Королівство та середня за розміром Ірландія (відповідно й субрегіон острівної Західної Європи в цілому), середні за розміром Греція (через що — і субрегіон Південно-Балканської Європи в цілому) та Болгарія.

Встановлено кореляційний зв'язок між величиною коефіцієнта Джині та основними результатами соціально-економічного розвитку держав-членів ЄС у довгостроковому (десятиліття) періоді — настільки потужний, що змушує висунути гіпотезу про існування причинно-наслідкового зв'язку між ними. Однак це припущення потребує спеціального дослідження.

Нарешті, доведено, що нашій державі в рамках загальної стратегії "мегарегіональної Європейської інтеграції" є сенс розробити й реалізовувати особну комплексну цільову програму регіональної економічної інтеграції, спрямовану на всебічний і поглиблений розвиток господарської та загалом суспільної співпраці з країнами Східної Європи. Причому ця комплексна програма діяльності має складатися з трьох окремих, взаємодоповнюючих стратегій співробітництва з трьома субрегіонами: Центрально-Східною, Північно-Східною та Південно-Східною Європою.

Література:

1. Большая иллюстрированная энциклопедия географии [пер. с англ.]. — М.: Махаон, 2005. — 488 с.
2. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: Доповідь Римському клубові [пер. з англ.] / Б. Гаврилишин. — К.: Основи, 1993. — 238 с.

3. Гіл Ч.В.А. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку [пер. з англ.] / Ч.В.А.Гіл. — К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. — 856 с.
4. Гіденс Е. Соціологія [пер. з англ.] / Е. Гіденс. — К.: Основи, 1999. — 726 с.
5. Кругман П.Р. Международная экономика [пер. с англ.] / П.Р. Кругман, М. Обстфельд. — СПб.: Питер, 2003. — 832 с.
6. Чернецкий Ю.А. Мировая экономика: курс лекций / Ю.А. Чернецкий. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Эксмо, 2009. — 400 с.
7. Чернецкий Ю. Экономика: що робити? / Ю.Чернецкий // NEWSSKY.COM.UA [Интернет-журнал]. — 2015. — 15 червня. — <http://newssky.com.ua/ekonomika-shho-robiti/>
8. The American Heritage dictionary of the English language. — 4th ed. — Boston; New York: Houghton Mifflin Company, 2000. — XXXVIII, 2074 p.
9. Change in terminology // Official website of the World Bank. — Way of access: www.worldbank.org <25.06.2005>
10. COUNTRIES-ofthe-WORLD.COM. — Way of access: <https://www.countries-ofthe-world.com/> <04.12.2015>
11. Country classification // Official website of the World Bank. — Way of access: www.worldbank.org <25.06.2005>
12. EU member countries // Official website of the European Union. — Way of access: <http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/>
13. GINI index (World Bank estimate) // Official website of the World Bank. — Way of access: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI> <10.12.2015>
14. Glen J. How to calculate GNP / J.Glen // INVESTORGUIDE.com. — Way of access: <http://www.investorguide.com/article/15784/how-to-calculate-gnp-d1412/>
15. Gross national product (GNP) / Financial Dictionary // InvestingAnswers: Building and Protecting Your Wealth through Education. — Way of access: <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/economics/gross-national-product-gnp-3176>
16. Hunter D.E. Society / D.E.Hunter // Encyclopedia of sociology: new & updated / [A.W.Frank, III (senior advisor)]. — Guilford (Connecticut): DPG Reference, 1981. — P. 269—270.
17. Johnson S. Why GDP is a country's most comprehensive economic scorecard / S.Johnson // Market Realist. — 2014. — May 6. — Way of access: <http://marketrealist.com/2014/05/gdp-countrys-comprehensive-economic-scorecard/>
18. Oatly T.H. International political economy / T.H.Oatly. — 5th ed. — L.: Longman (as an imprint of Pearson), 2012. — Kindle edition.
19. Official website of the European Union. — Way of access: http://europa.eu/index_en.htm
20. Report for selected countries and subjects / International Monetary Fund // Official website of the International Monetary Fund. — World Economic Outlook Database, April 2015. — Way of access: www.imf.org <10.12.2015>
21. What is the formula for calculating gross national product (GDP)? / Investopedia // Investopedia. — Way of access: <http://www.investopedia.com/ask/answers/033015/what-formula-calculating-gross-national-product-gdp.asp>
22. World development indicators 2005 / The World Bank. — Washington DC: World Bank Group, 2005. — XXV, 403 p.
23. World development indicators 2015 / The World Bank. — Washington DC: World Bank Group, 2015. — XIX, 142 p.
24. World Development Indicators database, World Bank, April 2005 // Official website of the World Bank. — Way of access: www.worldbank.org

References:

1. Makhaon, (2005), Bol'shaia yllustrirovannia entsyklopediya heohrafiyu [Big Illustrated Encyclopedia of Geography], Makhaon, Moscow, Russia.
2. Havrylyshyn, B. (1993), Dorohovkazy v majbutnie: Dopovid' Ryms'komu klubovi [A guide to the future: Report of the Rome club], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
3. Hil, Ch.V.L. (2001), Mizhnarodnyj biznes: Konkurentsia na hlobal'nomu rynku [International Business: Competing in the global market], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
4. Gidens, E. (1999), Sotsiolohiia [Sociology], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
5. Kruhman, P.R. (2003), Mezhdunarodnaia ekonomyka [International Economics], Obstfel'd, Moscow, Russia.
6. Chernetskyj, Yu.A. (2009), Myrovaia ekonomyka [World economy], 2-d ed., Eksmo, Moscow, Russia
7. Chernets'kyj, Yu. (2015), "Economy: what to do?", available at: <http://newssky.com.ua/ekonomika-shho-robiti/> (Accessed 20 Dec 2015).
8. Houghton Mifflin Company (2000), The American Heritage dictionary of the English language, 4th ed., Houghton Mifflin Company, Boston, New York, USA.
9. Official website of the World Bank (2015), "Change in terminology", available at: www.worldbank.org (Accessed 20 Dec 2015).
10. COUNTRIES-ofthe-WORLD.COM (2015), available at: <https://www.countries-ofthe-world.com/> (Accessed 20 Dec 2015).
11. Official website of the World Bank (2015), "Country classification", available at: www.worldbank.org (Accessed 20 Dec 2015).
12. Official website of the European Union (2015), "EU member countries", available at: <http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/> (Accessed 20 Dec 2015).
13. Official website of the World Bank (2015), "GINI index (World Bank estimate)", available at: <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI> (Accessed 20 Dec 2015).
14. Glen, J. (2015), "How to calculate GNP", available at: <http://www.investorguide.com/article/15784/how-to-calculate-gnp-d1412/> (Accessed 20 Dec 2015).
15. InvestingAnswers (2015), "Gross national product (GNP)", available at: <http://www.investinganswers.com/financial-dictionary/economics/gross-national-product-gnp-3176> (Accessed 20 Dec 2015).
16. Hunter, D.E. (1981), "Society", Encyclopedia of sociology: new & updated, DPG Reference, Guilford, USA, pp. 269—270.
17. Johnson, S. (2014), "Why GDP is a country's most comprehensive economic scorecard", Market Realist, available at: <http://marketrealist.com/2014/05/gdp-countrys-comprehensive-economic-scorecard/> (Accessed 20 Dec 2015).
18. Oatly, T.H. (2012), International political economy, 5th ed., Longman, London, UK.
19. Official website of the European Union (2015), available at: http://europa.eu/index_en.htm (Accessed 20 Dec 2015).
20. Official website of the International Monetary Fund (2015), "Report for selected countries and subjects", available at: www.imf.org (Accessed 20 Dec 2015).
21. Investopedia (2015), "What is the formula for calculating gross national product (GDP)?", available at: <http://www.investopedia.com/ask/answers/033015/what-formula-calculating-gross-national-product-gdp.asp> (Accessed 20 Dec 2015).
22. The World Bank (2005), World development indicators, World Bank Group, Washington DC, USA.
23. The World Bank (2015), World development indicators 2015, World Bank Group, Washington DC, USA.
24. The World Bank (2005), "World Development Indicators database", available at: www.worldbank.org (Accessed 20 Dec 2015).

Стаття надійшла до редакції 11.01.2016 р.